

אלו ואלו דברי אלהים חיים – הכיצד?

ר"ל" (כחולצת א"כ ז"ה הא קמ"ל)

כי פלוגי תרי אמוראי צדין או באיסור והיתר, כל חד אמר הכי מסתבר טעמא, איז כאן שקר; כל חד וחד סברא לדיה קאמר. מר יהיב טעמא להיתירא ומר יהיב טעמא לאיסורא, מר מדמי מילתא למילתא הכי, ומר מדמי ליה צעניינא אחרניא. ואיכא למימר 'אלו ואלו דברי אלהים חיים הם'. **זימנין דשייך האי טעמא, זימנין דשייך האי טעמא, שהטעם מתהפך לפי שינוי הדברים בשינוי מועט.**

הוי"צ"א (פגמא עינין, א"א, ע"א' פ"א)

ויש שכתבו דמהסברא המנגדת... ממנה נקח להשכיל בנותן טעם לדין אחר, אף כי בפרט זה הדין להפך, שיש חילוק בין הנושאים. ונמצא דאלו ואלו דברי אלהים חיים, כי יסודות וטעמי שתי הסברות אמת, רק שבחילוף הנושאים ישתנה הדין.

ריטב"א (עיובין י"ג ע"ב)

שאלו רבני צרפת ז"ל, האיך אפשר שיהו שניהם דברי אלהים חיים, וזה אוסר וזה מתיר. ותוצו, כי כשעלה משה למרום לקבל תורה, הראו לו על כל דבר ודבר מ"ט פנים לאיסור ומ"ט פנים להיתר, ושאל להקב"ה על זה, ואמר שיהא זה מסור לחכמי ישראל שבכל דור ודור, ויהיה הכרעה כמותם, ונכון הוא לפי הדרש, ובדרך האמת יש טעם סוד בדבר.

אוס' ר' פרץ (עיובין י"ג ע"ב)

וא"ת גבי איסור והיתר היכי שייך לומר אילו ואילו דברי אלהים חיים, אם הוא איסור אינו מותר ואם הוא מותר אינו אסור. ואומר מר"פ נ"ע דמצא בתוס' הר"ר יחיאל דאיתא במדרש דהקב"ה שראה התורה למשה בארבעים ותשעה פנים מותר ובארבעים ותשעה פנים אסור, אמר משה להקב"ה מה אעשה, א"ל הקב"ה הלך אחר רוב חכמי הדור אם רוב חכמי הדור מסכימים להיתר יהא מותר. ומ"מ קשה ממעשים שכבר היו, כגון ממזבח דחד מוכח מקרא דהיה ששים וחד מוכח מקרא דהיה עשרים, והתם היכי שייך לומר אילו ואילו דברי אלהים חיים, דהא ליכא למימר הלך אחר רוב חכמי הדור, דהא לא היה אלא בחד ענינא. וי"ל דגם כולהו לא היה אלא בחד ענינא, אלא חד מוכח מקרא דבדין ה' לו להיות הכי וחד מוכח מקרא דבדין היה לו להיות הכי, והא דקאמר אילו ואילו דברי אלהים חיים, פ' דמתוך הפסוקים יש משמעות למידרש כמר וכמר, אבל ודאי לא היה אלא בענין אחד.

הוי"צ"א (פגמא עינין, א"א, ע"א' פ"א)

אלו ואלו דברי אלהים חיים, אין פירושו דשניהם אמת אלא להיות דאין האור ניכר אלא מתוך החשך, נמצא דהסברא המנגדת תועיל להבין היטב הסברא האמיתית בעצם, ומצד זה קרי בה נמי דברי אלהים חיים. ולעולם דסברא אחת אמת והסברא האחרת אינה אמת.

דברי רמב"ם (אבא ה"ט)

ואפשר עוד לומר, כי במחלוקת הלל ושמאי וכיוצא בהם הללו פוסלין והללו מתירין וכו' ואלו ואלו דברי אלהים חיים כמאמרם ז"ל - וזה כי לכל הדברים יש להם שרשים יונקים מלמעלה, והכל כפי הזמן וכפי המקום אשר הוא רומז למעלה באצילות. והלא תראה כי אברהם אבינו קיים אפילו ערובי תבשילין, ויעקב שהיה בחיר באבות נשא שתי אחיות אשר התורה אסרה אותם, וכן יהודה שבא על תמר כלתו אשר היא אסורה מן התורה וכל מלכות בית דוד לא יצאה אלא ממנו, אלא לאו שכל הדברים הם משתלשלים משרשם העליון כפי הצורך וכפי הזמן וכפי המקום והכל על קו האמת, כן כל מחלוקת שהיא לש"ש סופה להתקיים כי יש לה שורש וקיום למעלה לשתי הסברות גם יחד, והדברים עתיקין ודי למבין.

קצות שו"ת (ויקוטיא, ז"ה גיקו, ע"א' קכ"א)

גבי פלוגתא דב"ש וב"ה אמרינן אלו ואלו דברי אלהים חיים, דהנה יש בחינה שאדם לומד הפשט בהתורה הקדושה כפי הבחינה שלו, אם הוא מעולם החסד אז הכל טהור ומותר וכשר כפי הוראות שכלו בהתורה הקדושה, וכן להיפך כשהוא ממדת הגבורה אז הוא להיפך. והנה ב"ה מדתו היה מדת החסד ולכך ב"ה לקולא, וב"ש ממדת הגבורה לכך ב"ש לחומרא. אבל באמת כל אחד לפי מדרגתו דברי אלהים חיים. זהו אלו ואלו דברי אלהים חיים. והנה חכמינו ז"ל שהיו אחר הדור ב"ש וב"ה ראו שהעולם צריך להתנהג בחסד וקבעו הלכה כב"ה בכל מקום לקולא.